

"מפרי הארץ"

"פרשת תרומה"

"ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם"

רבינו בחיי: ועשו לי מקדש. קרא המשכן "מקדש" על שם שהוא מקודש בשריית השכינה. ויתכן לומר לפי שהוא דוגמת בית המקדש של מעלה. ובמדרש: (שמו"ר לד, ד) "ועשו לי", אמר להם הקדוש ברוך הוא לישראל אתם צאני ואני רועה, אתם צאני, שנאמר: (יחזקאל לד, יז) "ואתנה צאני", ואני רועה, דכתיב: (תהלים פ, ב) "רועה ישראל האזינה", עשו דיר לרועה שיבא וירעה אתכם. אתם כרם, שנאמר: (ישעיה ה, ז) "כי כרם ה' צבאות בית ישראל", ואני שומר, שנאמר: (תהלים קכא, ד) "הנה לא ינום ולא יישן שומר ישראל", עשו סוכה לשומר שיבא וישמור אתכם. אתם בני ואני אביכם, אתם בני, שנאמר: (ירמיה לא, ח) "כי הייתי לישראל לאב". כבוד לבנים כשהן אצל אביהם וכבוד לאב כשהוא אצל בניו, וכן הוא אומר: (משלי יז, ו) "עטרת זקנים בני בנים ותפארת בנים אבותם", עשו בית לאב שיבא וישרה ביניכם, הדא הוא דכתיב: "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם", כענין שכתוב: (להלן כט, מה) "ושכנתי בתוך בני ישראל", קרי ביה ושכינתי.

ויש במלת "ושכנתי" רמז למנין השנים שעמד בית ראשון ובית שני, בית ראשון עמד ת"י שנים כמנין: (שם, מו) "לשכנתי בתוכם", וזהו: "ושכנתי" ושכן ת"י, ובית שני עמד ת"כ שנים, וזה "ושכנתי": ושני ת"כ וזהו מבואר.

אור החיים: ועשו לי מקדש וגו'. צריך לדעת למה קראו מקדש ותיקף חזר בו וקראו משכן דכתיב את תבנית המשכן. ונראה כי אומרו ועשו לי מקדש היא מצות עשה כוללת כל הזמנים בין במדבר בין בכניסתן לארץ בכל זמן שיהיו ישראל שם לדורות, וצריכין היו ישראל לעשות כן אפילו בגלות אלא שמצינו שאסר ה' כל המקומות מעת שנבנה בית המקדש כאומרו (דברים י"ב ט') כי לא באתם עד עתה אל המנוחה ואל הנחלה, ולזה לא אמר ועשו משכן שיהיה נשמע שעל אותו זמן לבד נאמרה מצוה זו. ואחר שצוה דרך כלל אמר פרט הנעשה במדבר שאינו מקום לבנות בו בנין אבנים שיעשה משכן כסדר האמור. ותמצא שכתב רמב"ם בפ"א מהלכות בית הבחירה מצות עשה לעשות בית לה' דכתיב ועשו לי מקדש עד כאן, וטעמו הוא משינוי הלשון כמו שכתבנו. עוד ירצה באומרו ועשו לי מקדש כי מעת שעושים אותו לשמו יתברך כאומרו לי הגם שעדיין לא שרתה בו שכינה הרי הוא מקדש ודין קודש יש לו:

ושכנתי בתוכם. ולא אמר בתוכו לומר שהמקום אשר יקדישו לשכנו יהיה בתוך בני ישראל שיקיפו המשכן בד' דגלים. ואולי כי דברים אלו הם תשובה למה שחשקו ישראל (במד"ר פ"ב) בראותם בהר סיני שהיה ברוך הוא מוקף בדגלי המלאכים והוא אות בתוכם וחשקו אהב להיות כן בתוכם, ולזה באה התשובה מבוחן לבות ואמר ועשו לי מקדש ושכנתי כמו כן בתוכם.

בית הלוי: (בראשית פרק כה פסוק כה) אבל הנראה לומר יותר דודאי עיקר בית המקדש הניתן לישראל הוא הבית השלישי שיבנה בקרוב בימינו אמן שהוא יהיה קיים לעולם ועיקר ההבטחה של ושכנתי בתוכם (שמות כה) הוא עליו, ועליו התפללו בשירת הים ואמרו (שמות טו) תביאמו ותטעמו בהר נחלתך מכוון לשבתך פעלת ה' מקדש ה' כוננו ידך, דזהו הבית השלישי שאין בניינו בידי בשר ודם כראשונים רק ירד מן השמים בנוי ומשוכלל. והבית הראשון וכן השני וכל מה שהיה לישראל היו רק הכנה להשלישי דעל ידיהם יזכו להשלישי. וגם על גאולת ישראל ממצרים כתבו המפרשים שהיה רק הכנה לגאולה העתידה יעויין בדבריהם.

ונמצא דעיקר בהמ"ק הוא השלישי ומקדושתו נצמחו השני בתי מקדשים הקודמים וניתנו להם כדי שיהיו מוכנים על ידיהם לזכות להשלישי, ובעצם השלישי הוא ראשון והם נקראים מוקדמים, וע"כ בית המקדש הראשון קראו הכתוב הראשון בה' וזהו שאמר הכתוב על השני גדול יהיה כבוד הבית האחרון דהוא נקרא אחרון, מן הראשון דהיינו המוקדם, אבל בית שלעתיד הוא ראשון, ונמצא דהאמצעי הוא אחרון ממש. וזהו שאמרו בפסחים (דף ה') אני נגלה לכם ראשון ובונה לכם ראשון, דראשון עדיין לא נבנה ורק לע"ל יבנה הקדוש ברוך הוא בעצמו כביכול לבית ראשון.

"גו"ט שלבת"

"מפרי הארץ"

הלכה

אבן העזר

א' האם פורים נחשב פנים חדשות?

תשובה: נחלקו הפוסקים, ולכתחילה ימצאו מישהו אחר. (עיין סימן ס"ב)

ב' האם חתן וכלה צמים בתענית אסתר?

תשובה: נחלקו הפוסקים, ובמקום הצורך יש להקל. (עיין סימן תרפ"ו)

חושן משפט

א' מצא אבדה בעיר שרובם אינם שומרי תורה ומצוות, האם צריך להחזיר?

תשובה: כיון שאין הם מחזירים אבדה הוי כרובה עכו"ם (עיין סימן ר"ס)

ב' האם צריך להחזיר אבדה למומר?

תשובה: אם הוא להכעיס, לא צריך. ובזמנינו, יש לדון שהוא תינוק שנשבה. (עיין סימן רס"ו)

אורוז זויים

א' התחילו לקרוא מפטיר ושכחו לקרוא פרשת זכור, מה יעשו?

תשובה: יגללו לפרשת זכור ויברכו שוב. (עיין סימן תרפ"ה וק"מ)

ב' האם יש חיוב דאורייתא לשמוע זכור בעשרה?

תשובה: במג"א כתב דאורייתא בעשרה, ובשעה"צ פקפק עליו. (עיין סימן תרפ"ה)

יורה דעה

א' האם צריך להטביל מכונת פופקורן?

תשובה: יטביל בברכה. (עיין סימן ק"כ)

ב' האם אפשר להטביל כלי שנותן לחברו?

תשובה: לכתחילה לא, אלא חברו יטביל לאחר שנותן לו. (עיין סימן ק"כ)

"משנכנס אדר מרבין בשמחה"

פסקי תשובות: אורח חיים סימן תרפ"ו ובכל דבר שנוכל אז להרבות בשמחה מצוה איכא, וכל אחד ישער בלבו ונפשו, ומצוה בכל מה שאפשר להרבות בלבו ועניו בשמחה של מצוה, וכל חודש אדר הוא בכלל השמחה כדכתיב "והחודש אשר נהפך להם מיגון לשמחה" ויש אומרים שאף חודש ניסן הוא בכלל החיוב ד'מרבין בשמחה'.

ומנהג לתלות טבלאות מצויות 'משנכנס אדר מרבין בשמחה', וישתולין אותו על המקום המשורר בבית בלא טיח 'זכר לחרבן' כדי לכסותו ולהזכיר שהוא זמן שמחה.

חברותא (תענית דף כ"ט.) הקשה בספר אורה ושמחה [לבעל השבט מוסר], למה הקדים רב יהודה "כשם שמשנכנס אב ממעטים וכו'", היה לו לומר בקיצור: "משנכנס אדר מרבין בשמחה"! וכתב, שכמו בחודש אב, מעט מעט מתרבה האבילות עד היום התשיעי, שהוא החמור מכולם, כך בחודש אדר, כבר מתחילתו מרבין בשמחה, אבל עיקר השמחה בי"ד וט"ו בו. עוד פירש, שכידוע, בית המקדש חרב על עזבם את תורת ה'. ולעומת זאת, בפורים קיימו את התורה מרצון [כפי שהגמרא דורשת במסכת שבת פח א.]. וזהו הדמיון, שכפי גודל הדאגה שצריך לדאוג בט' באב, על עזיבת התורה אז, כך צריך להיות גודל השמחה בפורים, שקבלו את התורה מאבהה.

דף על הדף: בתענית (כט ע"א) איתא: כשם שמשנכנס אב ממעטים בשמחה כך משנכנס אדר מרבין בשמחה, אמר רב פפא הלכך בר ישראל דאית ליה דינא בהדי נכרי לישתמיט מיניה באב דריע מזליה, ולימצי נפשיה באדר דבריא (גי' הרא"ש: דתקיף) מזליה ע"כ. וכתב שם הריטב"א: "ואף על פי שאין מזל לישראל, ה"מ בשאר ימים אבל בשני חדשים אלו יש מזל, שכן נגזר עלינו מן השמים. ואפשר עוד דמזל לאו דוקא אלא הגזירה קרי מזל בלשון בני אדם". [וכן הביא הנימוק"י שם משמו] עכ"ל.

”מפרי הארץ”

עייץ סיבונים כ”ז – כ”ט – ל’ – ל”א

בעניין: דיני חליצת התפילין|זמן הנחתן|דין תפילין בשבת.

תשובה: מותר אבל לא מורים כן לכן יעשה זאת בצינעה ולשומרם מותר ואף מורין כן.

ו: לצורך שמירה האם יניח לכתחילה והאם יברך?

תשובה: אם יניח מחלוקת ולכו”ע לא יברך.

ז: היוצא לדרך ממתי מותר לו להניח תפילין והאם מכון לשם מצווה?

תשובה: יניח אפילו קודם עמוד השחר ויכוון לשם מצווה וכשיגיע הזמן ימשמש בהם ויברך.

ח: מי שיצא לדרך כמה שעות קודם היום האם גם כן התירו לו להניח?

תשובה: אפשר שצריך להניח ידו עליהם. (וצ”ע למעשה ביה”ל ד”ה היה).

ט: תפילין בשבת האם חייב להניח ובאיזה איסורים עובר כשמכוון למצווה?

תשובה: בשבת פטור ואסור להניח כשמכוון דמזלזל באות השבת וגם עובר על בל תוסיף.

י: מ”ה בחול המועד לעניין הנחה ולעניין ברכה?

תשובה: לשו”ע אסור כמו בשבת ולרמ”א חייב להניח ויברך בלחש והאחרונים הסכימו דיותר טוב להניח בלי ברכה.

א: מתי חייב למשמש בתפילין מ”ט המישמוש ובמה ימשמש קודם?

תשובה: בכל שעה שנזכר בהם כדי שלא יבא לידי היסח הדעת וגם כדי לתקנם שלא יזוזו ממקומן ובשעת התפילה אי”צ למשמש בהם וקודם בשל יד.

ב: נשמטו התפילין של יד ושל ראש ממקומן איזה יחזיר קודם ומדוע?

תשובה: של יד קודם משום והיו לטוטפות בין עיניך כל זמן שהם בין עיניך יהיו שתיים.

ג: מה מנהג החכמים שהוזכר בשו”ע ומנהג יש מהחכמים שהוזכר במשנ”ב?

תשובה: לנשק התפילין בשעת ההנחה והחליצה ויש מהחכמים שחולצים של ראש ביד שמאל להראות שקשה עליו חליצתם ולכך חולץ שלא במהירות.

ד: מה טעמי המלוקת האם לברך בשעת חליצת התפילין ומה להלכה?

תשובה: נחלקו האם לילה זמן תפילין ולהלכה לילה זמן תפילין ולכן לא מברכים על חליצתם.

ה: הניחם קודם הלילה ונשאו עליהם האם מותר כשמכוון לשם מצווה ולשומרם?

בנשיאות מרן הגר”א שטרן שליט”א
רח”ה הרב קוק 1 בני ברק 0533107467
kolmoshasofer@gmail.com

mprihaaretz@gmail.com

"מפרי הארץ"

מבית הוועד - מהרב בנימין ברנז שליט"א

סעודת פורים שחל בשבת

שולחן ערוך סימן תרפח סעיף ו: יום חמשה עשר שחל להיות בשבת... ואין עושים סעודת פורים עד יום אחד בשבת.

ומקור דברי השו"ע מהרי"ף שהביא את דברי הירושלמי: 'באלו אמרו. פירוש בקריאת מגילה... מקדימין ולא מאחרין דכתיב ולא יעבור אבל בסעודת פורים וסעודת ראש חדש... מאחרין ולא מקדימין'.

והר"ן על הרי"ף הביא את קושיית הראשונים איך מאחרים את הסעודה, והרי נאמר ולא יעבור, ומביא שלכן הרא"ה פירש את הירושלמי שמאחרין ולא מקדימין על סעודת פורים, הכוונה מאחרים אחרי הקריאה, כלומר: קוראים ביום שישי שהוא יד' ומאחרים את סעודת פורים אחרי הקריאה לשבת שהיא טו'. אבל הר"ן לא מסכים עם הרא"ה ומביא את לשון הירושלמי: רבי זעירא בעי קומי רבי אבהו ויעשו אותם בשבת אמר ליה לעשות אותם ימי משתה ושמחה כתיב את ששמחתו תלויה בב"ד יצא זה ששמחתו תלויה בידי שמים היא. ומפרש הר"ן דשמחת שבת אינה מתקנת מרדכי ששמחתו בידי שמים היא. ואם כן מבואר בירושלמי להדיא שלא עושים בשבת. והר"ן מתרץ את קושיית הרא"ה שדין ולא יעבור נאמר רק על הזכירה ולא על העשייה, ומה שהוקשה עשייה לזכירה לעשות באותו זמן, זה רק לעושים בזמנם. אבל כאן שצריך להקדים את הקריאה וממילא העשייה לא באותו זמן, אפשר לדחות גם לטו'.

במגן אברהם על השו"ע בס"ק י': ור"ל חביב האריך בראיות שהסעודה היא בשבת ועשה כן מעשה בירושלים וגם משלוח מנות בשבת כי המנות הם מהסעודה עכ"ל ב"ח. אבל המג"א עצמו כותב שהרדב"ז פסק כמו השו"ע, ומוסיף 'וכן נראה לי' דראיות דרלב"ח אינן מוכרחות וגם אין בנו כח לחלוק על הירושלמי וע' בגמ' דף ל' ע"א גבי עשייה וזכירה'.

הרלב"ח בס"י לב כתב: בבואי לעיר הקדושה הזאת ירושלים עיר הקדש תוב"ב ברחמי שמים ונתתי אל לבי לדעת מעשה המצות הנהוגות בה אולי יזכני צורי לקיימן כראוי באה לידי בתוכן מצות הפורים כשחל ט"ו בשבת והיה דבר חדש אצלי יען כי העיר הקדושה הזאת היא ודאי מוקפת חומה מימות יהושע בן נון כמוזכר במשנה בסוף ערכי' ובהיותו נופל הפורים בחול ודאי קורין בט"ו דוקא ושאר דיני הפורים חיוב כלם הוא ביום ההוא בעצמו ואין לנו ב"ד זולת שאסור בהספד ותענית וכל העיירות שנתגדלתי בהם היו ודאי בלתי מוקפות או ספק מוקפות ובהן עיקר חיובי מצות פורים היה ב"ד אמנם בכאן שעיקר החיוב הוא בט"ו נפל הספק בינינו בקצת חיוב דיני הפורים מתי נקיים אותם שעם היות בא מפו' בספרי הפוסקים מתי היו הקצתם בקצתם לא כתבו דבר והוצרכנו לשאת ולתת בהם ואחר המשא ומתן עלתה הסכמות רוב חכמי העיר הזאת תוב"ב לדעתה הקצרה

בדין הסעודה יש ספק כי כפי הנראה מהירושלמי מאחרים אותה ליום ראשון. וכיון שהביאו הרי"ף ז"ל נראה דראוי לעשות כן... ושמענו שגדולי החכמים הנמצאים בעיר הקדושה הזאת עתה מקרוב חלקם בחיים כן הנהיגו. האמת שהדבר הזה קשה מאד לשלל לקבלו שכיון שחיוב הסעודה בפורים אנו לומדין ממ"ש הכתוב שמחה ומשתה ועיקר הפסוק בא לומר שאסורים בהספד ותענית וביום ראשון מותר בתענית לבני עיירות לפחות ויש לנו לאסור של זה בזה איך יעשו בני ט"ו הסעודה ביום שיכולים להתענות בו בני י"ד והנני מודה שטעות גדולה היא אלי לחלוק על זה מה שהשכל כיון שביירושלמי נאמר. ועם כל זה לענין מעשה אומר שכיון שהרמב"ם ז"ל אין כן דעתו בודאי כמבואר בהלכות שלא כתב שינוי כלל בענין הסעודה כשחל ט"ו בשבת לא להקדים ולא לאחר כמו שכתב בענין קריאת המגילה והוא הרב בזה המלכות יש לנו לעשות מעשה על פיו.

גם הרא"ה ז"ל פ' הירושלמי באופן לא ימשך הדין הנזכר ועם היות שאינו סובל פירושו הירושלמי לפחות אין ראיה מהרי"ף ז"ל שהביא הירושלמי לפסוק שמאחרים הסעודה ביום ראשון ונראה שטעמו ז"ל שהתלמוד שלנו חולק על הירושלמי כיון שאמרו סתם אבל שמחה אינה נוהגת אלא בזמנה מלבד אותם הקושיות שהקשה הר"ן כנגד אותו הירושלמי מתלמוד שלנו ועם היות שהוא טרח להשיבה עם כל זה בעיני כל הראשונים והרמב"ם ז"ל עמם נראה שהתלמוד שלנו חולק על אותו הירושלמי ואין לעשות כמותו. גם מצאנו תשובה אחת לרבני צרפת ז"ל וז"ל:

שאלה ארבעה עשר שחל להיות בשבת דחינן מקרא מגילה משום דרבה נהי דמ"מ דחינן משום דרבה משתה נעביד ביומיה כדאמרינן אבל שמחה אינה נוהגת אלא בזמנה:

תשובה לא שייך דרבה הכא כי לעולם לא מיקלע לן ארבע עשר בשבת... ולעולם אימא לך לשמחת מוקפים בשבת עבדי' לה עד כאן לשונו. גם החכם השלם כהר"ר ישראל אשכנזי מצא ראיה בתלמודינו דאין מאחרין השמחה ליום ראשון ממאי דחלקו רב ושמואל בפרק בני העיר על פורים שחל להיות בערב שבת רב אמר מקדימין כי היכי דלא תקדמו עשייה לזכירה ושמואל אמר מאחרים כיון דאיכא מוקפין דעבדי בחמסר עשייה וזכירה בהדי' הדדי קאתיין. הרי אמרו בכאן בפירוש דעבדי מוקפין בחמסר. ואם הסעודה אינן עושים בט"ו מאי קעבדי הרי מקרא מגילה ומתנות עבדי' ב"ד מלבד שסתם עשייה בפורים הוא על המשתה וכן אמרו בריש המסכתא אשכחן עשייה זכירה מנא לן וכו' מכל הל' עבדנו עובדה מהסעודה בשבת:

והראיה שהביאו רבני צרפת היא מהגמ' מגילה דף ל': 'איתמר, פורים שחל להיות בערב שבת. רב אמר: מקדימין פרשת זכור, ושמואל אמר: מאחרין. רב אמר: מקדימין, כי היכי דלא תיקדמו עשייה לזכירה. ושמואל אמר: מאחרין, אמר לך: כיון דאיכא מוקפין דעבדי בחמסר - עשייה וזכירה בהדי' הדדי קא אתיין. חל להיות בשבת עצמה, אמר רב הונא: לדברי הכל אין מקדימין. ורב נחמן אמר: עדיין היא מחלוקת'.

וא"כ רואים בדברי שמואל שמוקפים עושים בשבת את מצוות הפורים, והרי קריאת המגילה היא בודאי ביום שישי וכן מתנות לאביונים, ואם כן מבואר שאת הסעודה היו עושים בשבת.

והפרי"ח מתרץ: ולדידי לא מכרעא הך ראיה לדחות הירושלמי, דכיון שעיקר הסעודה שעושין ב"ו הוא בשביל ט"ו שחל להיות בשבת, ואינו אלא תשלומי ט"ו, שייך שפיר למימר עשייה וזכירה בהדי' הדדי קאתיין. וכן נמי אידך מימרא דאמרי פורים שחל להיות בשבת מקדים וקורא בשבת שעברה זכור, אעפ"י שאינן עושין הסעודה אלא בט"ו כיון דהויא תשלומי י"ד מקדימין כדי שתקדם זכירה לעשיית העיירות.

אבל הגר"א בביאורו כנראה לא הסתפק בתירוץ של הפרי"ח שהלשון לא דווקא, ולכן כתב ליישב את הגמרא באופן אחר: 'ולי נראה שגירסת הרי"ף היתה כגירסת הספרים הישנים רב אמר מקדימין כי היכי דתקדמו זכירה לעשייה ושמואל כו' בחמיסר קדמי זכירה לעשייה'.

ולפי דבריו נמצא שבגמ' בדברי שמואל מבואר ממש כמו הירושלמי ולכן זכירה קודמת לעשייה, שהזכירה בשבת והעשייה ביום ראשון.

אבל קשה מאד לפי דבריו מה המחלוקת בהמשך הגמ' כשיד' חל בשבת, הרי אם את הסעודה עושים ביום א' אם כן זכירה קודמת לעשייה ולמה שרב' חלוק בזה ויסבור שמקדימין זכור לשבת שעברה.

ובהקדמת הספר עליות אליהו כתב המחבר בזה בפלפול ארוך ע"פ הנוב"י שרב לשיטתו במקום אחר סובר שלא מאחרים את הסעודה אלא מקדימים ליום שישי, ובזה אין הלכה כמוהו. אבל הרש"ש כתב למחבר הספר שלדעתו הפירוש פשוט, ולדעת רב נחמן כשצריך שתקדם זכירה לעשייה הכוונה לכל העשיות, וגם מתנות לאביונים נחשב בכלל העשיות, והרי מתנות לאביונים נותנים ביום קריאת המגילה. ואמנם בדברי שמואל וכן בדברי רב הונא לפי רב מבואר שהעשייה זו רק הסעודה ולא חוששים למתנות לאביונים, אבל בזה חולק רב נחמן בדעת רב.